

PRIEDAS

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2006 BIRŽELIO 24 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 122 (25)

R. Požerskio nuotrauka.

Jis rašo savo knygas lietuviškai

Poetas Justinas Marcinkevičius.

Į „Baltosios anketos“ klausimus atsako poetas Justinas Marcinkevičius.

–Kokią Lietuvą norėtumėte matyti po šimto metų? Kokie visuomeninės raidos principai (ar įstatymai) galėtų padėti to siekti?

– Tikrai norėčiau, kad ir po šimto metų (ir dar po šimto ir t.t.) Lietuva būtų. Ne tik žemė, vardas, bet ir žmonės, kalba, tradicijos... O kad visuomenė išliktų daugiau ar mažiau gyva ir sveika, kad ji pajėgtų augti ir tęsti save, turėtų bent pakenčiamai funkcionuoti pagrindinės jos saviraiškos formos – demokratinės, politinės, socialinės, demografinės, ūkinės, kultūrinės, pilietinės, dvasinės... Pabrėžčiau... ir patriotinės (ne-reikėtų švilpti išgirdus šį žodį – be jo žmogaus gyvenimas tėvynėje netenka šaknų ir motyvacijos).

Manau, kad visuomenės raidą ir raišką iš vienos pusės turėtų formuoti įstatymai (arba bent padėti, netrukdyti formuoti), iš kitos pusės – pati visuomenė siekdama, keldama, kurdama save kaip sąmoningą pilietinį organizmą. Kokie reikalingi įstatymai? Pirmiausia tie, kurie kuriami žiūrint į Lietuvos lūpas, o ne į kokios grupės interesus.

– Ar jaučiatės esąs Lietuvos bendruomenės narys? Ar galėtumėte su pasididžiavimu išsakyti – „Aš esu lietuvis ir tuo labai didžiuojuosi“ ir kodėl?

– Be abejo, jaučiuosi. Galiu ramiai be patoso išsakyti, kad esu lietuvis. Tą ir darau. Tai prigimtinei mano esmė. O didžiuodamasis tik iškreipčiau save.

Kad esu lietuvis – daugybę kartų tvirtinau dar „anais laikais“ poezijos vakaruose, teatrų scenose, susitikimuose su mūsų ir užsienio šalių visuomene. Ne sykį tai sukeldavo nuostabą – Lietuvos vardas jau buvo gerokai ištrintas. Berods, 1966 m. įtakingas Norvegijos dienraštis pokalbį su manimi pavadino: „Jis rašo savo knygas lietuviškai“. Graudu buvo – čia pat, už Baltijos jūros, lyg ir galėtų žinoti, bet nustebe pristatė mane kaip kokią keistenybę, rašančią negirdėtą kalbą. Arba, pavyzdžiui, Dubline, P.E.N. klubo simpoziume grupė jo dalyvių priėmė vienas verslininkas. Norėdamas žinoti, kas

Nukelta į 2 psl.

ŠIO ŠEŠTADIENIO PRIEDO PUSLAPIUOSE

- Jis rašo savo knygas lietuviškai
- Lietuviai, lituanistika ir Lietuva
- Teskamba Dainos • Išgalingi Viktoro Petravičiaus regėjimai • Klostuota tapyba • Justinas Jasėnas–Eilėraščiai • Aiktėlėjimu įvertinta lyrika

Justinas Marcinkevičius

Atkelta iš 1 psl.

ir iš kur yra jo svečiai, paprašė popieriaus lape pasirašyti ir nurodyti savo tėvynę. Parašiau skliausteliuose prie pavardės: Lithuania. Kai tas lapas pasiekė vieną nežinomą svečią, šis ėmė piktintis: Lietuvos nėra, nuo 1940 m. nėra. Atsakiau sutrikęs, kad Lietuva taip greit nedings. Sulaukiau nedrąsių, bet vis dėlto aplodismentų.

– Ar Jus tenkina Lietuvos valstybės kultūros politika? Kas joje, Jūsų nuomone, keistina?

– Pasigesčiau stipresnio klasikinės kultūros sparno. Jis turėtų būti girdimas, matomas, skaitomas. Gaila, kad užgesinti žiburiai – kultūros namai, bibliotekos, mokyklos ir mokyklėlės kaimuose, miesteliuose. Išgyvename masinės kultūros agresiją ir kone visuotinį pataikavimą jai. Nežinau, ar dar galima ką nors pakeisti kultūros politikoje, tačiau bent jau kompasą pareguliuoti reikia – jis dažnokai rodo ne tas vertybes.

– Ar Jus tenkina Lietuvos valstybės švietimo politika? Kas, joje, Jūsų nuomone, keistina? Kokių permainų Lietuvos valstybės strategijoje reikėtų pageidauti, norint susigrąžinti masiškai į Vakarus emigruojančią jaunąją Lietuvą?

R. Požerskio nuotrauka

Prisidengiama tariamai laisvo žmogaus teisėmis, netgi demokratijos principais. Kalbėjimas apie lietuviškumą, padorumą, pareigą, tradicijas palydimas šypsenele. Laisvė kalti pinigą visomis kūno vietomis.

– Kažkokios ypatingos švietimo politikos aš nematau. Matau blaškymąsi. Apleista liko jauno žmogaus dvasia, jos ugdymui neranda laiko nei mokykla, nei visuomenė. Greičiau priešingai – visa pramogų industrija pastebimai prisideda nutylėdama, užstodama, arba ardydama gilesnes vertybes – neva naftaliniu atsiduoda.

Spekuluojama europietišku, apskritai vakarietišku. Prisidengiama tariamai laisvo žmogaus teisėmis, netgi demokratijos principais. Kalbėjimas apie lietuviškumą, padorumą, pareigą, tradicijas palydimas šypsenele. Laisvė kalti pinigą visomis kūno vietomis.

Kaip susigrąžinti emigrantus? Čia irgi jau daug praleista, pavėluota. Pirmiausia – reikėjo (ir reikia!) padėti žmogui neišvykti. Nereikia apgaudinėti savęs: užsidirbs ir grįš. Sugrįžti visada sunkiau nei išvykti – ar daug grįžo karo metų emigrantų? Šiandieninis išeivis savo apsisprendimą išvykti dažniausiai motyvuoja nedarbu, menku atlyginiu, socialiniu nevisavertiškumu, būsto problemomis. Vadinasi, čia ir reikėtų pageidauti permainų valstybės strategijoje.

Tačiau negalima apeiti „meškos paslaugos“, kurią atliko mūsų žiniasklaida, kelerius metus iš eilės

skelbdama reportažus apie neregėtą lietuvių sėkmę vakaruose... Tiesa, dabar lyg jau mėginama prigesinti buvusį entuziazmą. Bet, kalbama, jau arti pusė milijono spejo išvykti (tarp kitko, bent reikėtų žinoti kiek). Pagal jau pildosi siaubinga vieno Maskvos emisaro pranašystė: Lietuva bus, bet be lietuvių...

– Lietuva dažnai įvardijama kaip šalis, pirmaujanti pagal savižudybių skaičių. Kodėl taip yra ir ką daryti, kad būtų kitaip?

– Nežinau, kiekvienas toks liūdnas atvejis labai individualus.

– Ar Jus tenkina, kaip Lietuva suvokiama ir pateikiama save žiniasklaidoje ir televizijoje?

– Nelabai tenkina. Per mažai spalvų, ypač šviesesnių. Atrodo, tartum specialiai giriamės – žiūrėkite, kiek pas mus savižudybių, apiplėšimų, žmogžudysčių, išprievartavimų, vagysčių, apgaulių, kiek avarių keliuose... Pirmieji Europoje atstatydinom prezidentą... O kiek skandalų mūsų valdžios sferose! Telioka žinia, kad kažkur Amerikoje ledo arenoje lietuvis rezultatyviai perdavė vadinamąją „šaibę“ – įvartis! Įvykis.

– Kokios lietuvių nacionalinės savybės Jums atrodo gražiausios, o kokios ne? Lietuvos žmonių moralė, sąmoningumas ir patriotizmas: diagnozė ir perspektyvos.

– Idealizuodavom lietuvi. Aš taip pat. Tada tai buvo viena iš sa-

viginos formų. Atsparos pastangos. Žiauri 20 amžiaus politinė ir socialinė tikrovė visai tą lietuvių laužė, siekdama kuo greičiau sunaikinti jame tai, kas spejo susiklostyti pirmosios nepriklausomybės metais, o gal iš seniau atėjo: žemės, tėvynės (jau išmuktos) meilė, tylus, kantrus patriotizmas, darbštumas, bičiuliškumas, kuklumas, religingumas, etninė savitaiga ir savigyna... Tai žemdirbio bruožai, būdingi ne tik lietuviui. Okupacijos, pervartos ir pervartos nemažai tų bruožų ištrynė, jų vietoje – gal šalia jų – ryškiau pasimatė prisitaikymo (išorinio, prievartinio), siekimo išlikti (o juk tai natūralu), atviro godumo, baimės... Suprantu, kad ne vieną čia ištartą žodį šiandien jau galėtume pakeisti ir kitais: žiaurumas, pavydas, pyktis, kerštas, baudžiuniškumas... Ne vienas jų, deja, funkcionuoja įvairaus lygio publicistikoje. Ir teismuose. Apskritai, pastangos sugauti, apibrėžti nacionalinį charakterį dažniausiai yra bevaisės: kiekvienu atveju tai vis kažkas kitaip, o ir istorinis laikas pareikalauja, parodina, pabrėžia vis kitas savybes.

Lenkų rašytojas Witold Gombrowicz: „Kuo blogesnė sistema, tuo geresni žmonės“ – gal per stipriai pasakyta, bet mūsų dienomis, pavyzdžiui, nelengvą išbandymą išgyvena lietuvių moralė. Noriu tikėti, kad išlaikys, nepaisant visko, net ir „geros sistemos“. Nors vis išlenda visokie svingeriai, grupinio sekso organizatoriai. Nieko naujo – vaikystėje ganant galvijus pasitaikydavo regėti... Gyvulėjim, ponai, gyvulėjim.

– Lietuvos kultūros, istorijos ar visuomenės veikėjas, kuris yra Jums autoritetas? Ir kodėl?

– Nelengva, gal ir neįmanoma surasti autoriteto, kuriame būtų susikaupusios geriausios žmogaus savybės. Tokie būdavo tik senovės epų herojai, bet ir jie turėdavo silpnybių. Gyvendamas sutinki ir mokaisi iš daugelio žmonių. Sau ištarti norėčiau bent tris vardus: Vincas Mykolaitis-Putinas, monsinyoras Kazimieras Vasiliauskas ir mano tėvas. Tai skirtingi, bet man labai reikalingi žmonės.

– Kokiais moraliniais principais vadovaujatės savo gyvenime?

– Na, tai irgi sunkiai atsakomas klausimas. Stengiuosi nedaryti blogo, ypač žinodamas, jog tai blogis, noriu suprasti kitą, atleisti – nejaugi Lietuvoje nėra darbo, prie kurio galėtų susikaupti visi? Noriu santarvės... Žinau, kad toli gražu ne visada man tai pavyksta. Bet stengiuosi.

Paruošė

Vytautas V. Landsbergis

Apleista liko jauno žmogaus dvasia, jos ugdymui neranda laiko nei mokykla, nei visuomenė. Greičiau priešingai – visa pramogų industrija pastebimai prisideda nutylėdama, užstodama, arba ardydama gilesnes vertybes – neva naftaliniu atsiduoda.

Lietuviai, lituanistika ir Lietuva

RIMVYDAS ŠILBAJORIS

Jau praėjo daugiau nei dešimt metų nuo to laiko, kai Pasaulio Lietuvių Bendruomenė, patikėjusi entuziastų argumentais, susitarė su Illinois universitetu Čikagoje įsteigti jame Lituanistikos katedrą. Kokie gi buvo tie argumentai?

Visų pirma – kad Lietuvos kultūrai, jos humanitariniams ir socialiniams mokslams turi būti atstovaujama Amerikos akademiniame gyvenime profesiniame lygmenyje. Susipažinti su Lietuvos kultūra, jos pasiekimais bus galima tik tada, kai oficialiai, kaip lygūs partneriai, įžengsime į amerikiečių akademinių humanitarinių mokslų struktūras.

Antra, lietuvių išeivių jaunimui bus suteikta puiki galimybė giliau ir plačiau nei šeštadieninėse mokyklose, jaunimo stovyklose ar tautinių šokių bei sporto rateliuose, pažinti savo tėvų kraštą, studijuoti jų gimtąją kalbą ir kultūrą. Be to, galbūt tarp gabiausių Lituanistikos katedros studentų atsirastų norinčių siekti šioje srityje akademinio pripažinimo, prisidėti prie lietuvių išlaikymo ir puoselėjimo darbo išeivijoje. Šalia to, katedra suteiks galimybę ir nelietuviams studentams, besidomintiems mūsų kraštu, pažinti Lietuvą bei jos kultūrą, o gal net siekti lituanisto ar lituanistės specialybės.

Trečia, bus sukurtas židinys, kur Amerikos ir Kanados lietuviai mokslininkai galės susiburti, pagilinti savo žinias, pasinaudoti archyvais, biblioteka ir kitais šaltiniais, idant galėtų toliau dirbti ties naujais mokslo darbais lituanistikos srityje, šalia savo jau turimų germanistikos, romanistikos, slavistikos ar socialinių mokslų profesijų. Jie taip pat turės progą skaityti kursus ir tokiu būdu susipažinti su lietuvių tautos jaunąja karta išeivijoje.

Šalia viso to, laisvėjant Lietuvai, katedra galės prisidėti prie ryšių su tėvynės mokslininkais sukūrimo ar tų ryšių atgaivinimo. Viltasi, jog kai kurie iš Lietuvos mokslininkų galės atvažiuoti į Ameriką padirbėti drauge su mumis.

Praėjus dešimčiai ir daugiau metų, galime pažvelgti į dabartinę katedrą, į tai, ką darbai ir dienos jai atnešė ir ką atėmė, laikui bėgant, aplinkybėms keičiantis.

Pagrindinė katedros idėja – turėti lietuvišką mokslo įstaigą, priklausančią ne tik mums, bet ir Vakarų pasauliui – buvo įgyvendinta. Ji išliko ir tebėra svarbi ir šiandien. Illinois universitetas ir visa Amerikos akademinė bendruomenė Lituanistikos katedrą pripažįsta kaip vieną iš savo humanitarinių mokslo sričių.

Moksliniai laimėjimai taip pat dziugina. Katedroje dėstomi kursai tolydžio vystėsi, tobulėjo ir kilo. Per daugiau nei dešimt metų katedroje buvo suteikta keletas doktoratų, dar daugiau magistro laipsnių. Vadovaujant profesorei Violetai Kelertienei, Lituanistikos katedra pralenkė visas kitas Slavų ir Baltų kalbų bei literatūrų departamente veikiančias programas. Lituanistikos katedra yra veikliausia šio departamento šaka. Katedroje dirbantys mokslininkai skaitė lituanistikai skirtas paskaitas ne vienoje Lietuvos ir viso pasaulio mokslinėje konferencijoje.

Jie taip pat yra paskelbę daugybę su lituanistika susijusių mokslinių darbų lietuvių, anglų ir kitomis kalbomis. Smulkiau apie katedros akademine veiklą 2000-2002 metais rasite katedros doktorantės Dalios Cidzikaitės straipsnyje „PLB Lituanistikos katedra Illinois universitete Čikagoje“ (*Draugas*, nr. 12, 2003 m. sausio 18 d.).

Didžiausi pasikeitimai įvyko katedros dėstytojų ir studentų tarpe. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, Lietuvoje kilo susidomėjimas mokslu ir kultūrine lietuvių išeivijos veikla. Laikui bėgant, katedros profilis keitėsi – iš apskritimo su vienu centru, orientuotu į Ameriką, į elipsę su dviem intelektualiniais centrais – Amerika ir Lietuva. Taigi tikėjimas, jog Lietuva galės mums padėti, išsipildė.

Ryšys tarp tų dviejų centrų nuolat augo ir tvirtėjo. Profesoriai iš Vilniaus, Kauno ir kitų Lietuvos universitetų vis dažniau lankėsi Lituanistikos katedroje. Čia jie dėstė ir tyrinėjo. Vie-

Pagrindinė katedros idėja – turėti lietuvišką mokslo įstaigą, priklausančią ne tik mums, bet ir Vakarų pasauliui – buvo įgyvendinta. Ji išliko ir tebėra svarbi ir šiandien.

nas iš katedros narių profesorius Giedrius Subačius yra puikus to pavyzdys. Prieš metus Illinois universitetas jam suteikė nuolatinį (tenure) statusą. Šalia to, katedroje aukštų akademinių laipsnių siekia studentai iš Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių universitetų. Illinois universiteto Lituanistikos katedrą jie atvažiuoja ne tik siekti laipsnių, bet ir susikurti amerikietišką-vakarietišką perspektyvą savo studijoms. Šiandien jie sudaro didžiąją magistro laipsnio siekiančiųjų dalį katedroje.

Taciau Lituanistikos katedra neužmiršta ir amerikiečių studentų. Apie 100 jų kiekvienais metais lanko Lietuvių kultūros kursą, dėstomą angliškai. Kiti amerikiečiai ir dviejų pirmųjų lietuvių imigracijos bangų vaikai bei vaikaičiai mokosi lietuvių kalbos. Siūlomi pirmo, antro, trečio ir ketvirtą lygio kalbos kursai. Labiau pažengę studentai lanko lietuvių literatūros bei lietuvių kalbotyros kursus. Lituanistikos katedroje dėstoma plati programa – nuo Mažvydo iki naujausios literatūros. Taip pat dėstomi naujausi literatūros teorijos bei analizės pagrindai, kalbotyros metodai. Katedra sulaukia ir nemažą jaunų lietuvių mokslininkų skaičiaus iš Lietuvos. Jie čia atvažiuoja trumpesniai laikui rinkti medžiagos savo disertacijoms, rašomoms Lietuvoje. Dauguma tokių disertacijų, skirtų išeivijos kultūrai, literatūrai bei istorijai, vėliau būna išleistos kaip knygos Lietuvoje. Mokslininkai iš Lietuvos, viešėdami Amerikoje, turi galimybę susipažinti su turtingu Čikagos lietuvių kultūriniu gyvenimu, pabendrauti su lietuvių rašytojais Amerikoje, kurių darbus jie yra skaitę ir nagrinėję. Toks kultūrinis bendravimas yra viena stipriausių lietuvių išeivijoje stiprinančių veiksmų.

Lietuvių fondas, Pasaulio Lietuvių Bendruomenė yra suvokę tokių pasikeitimų svarbą ir Lituanistikos katedros veiklos reikšmę. Jų finansinės paramos dėka, katedra egzistuoja iki šiol. Yra labai svarbu, kad ta parama ir toliau būtų tęsiama bei didinama, kad būtų įtraukta platesnė visuomenė, nes dabar jau Lietuva tiesia savo ranką su šventąja mokslo ugnimi, idant Amerikoje neišblėstų mums visiems brangus lietuvių židinys.

Kita vertus, lietuvių palaipsniui silpnėjant išeivijos jaunimo tarpe, katedra turėtų ieškoti naujų būdų, teikiant informaciją apie savo veiklą ir svarbą tarp dar egzistuojančių jaunimo organizacijų, ieškoti būdų finansiškai remti besidominančius Lituanistikos studijomis, kad šie savo ruožtu būtų paskatinti ir turėtų progą susipažinti su savo tėvų gimtuoju kraštu ne vien tik paviršutiniškai, bet giliau – ten, kur glūdi gimtoji mūsų kalba, mūsų tautos istorija ir kūrybiniai mūsų tautos polėkiai, ten, kur glūdi mūsų tautos ateitis.

Pastaba. Tai vienas paskutiniųjų, prieš mirtį parašytų dr. Rimvydo Šilbajorio straipsnių.

Lietuvių kultūros kursas, Illinois universitete.

Teskamba dainos

SAULĖ JAUTOKAITĖ

Turbūt nė viena meno forma nėra taip žmogaus mėgstama kaip daina. Tačiau žmogaus dainos istorija yra labai miglota, nes nerandame jos užrašytos. Kitų menų šakas, mes matome nuo pat Vakarų kultūros pradžios, prasidėjusios Artimuosiuose Rytuose. Architektūra, skulptūra, tapyba patvariausiai atsilaikė tūkstančius metų prieš gamtos negandas. Egipto piramidės šių dienų žmogų stebina savo didumu. Graikijos šventyklos, nors ir apgriuvusios, tačiau jų šaučiai išdidžiomis kolonomis tebesinaudoja ir mūsų laikų architektai. Geriausiai išlikę yra skulptūros darbai. Sirijos, Babilonijos, Egipto, Graikijos ir Romos, išskaptuotos iš patvaraus marmuro ir akmens, skulptūros byloja mums apie jų senąją kultūrą. Prancūzijos senuose urvuose išlikę piešiniai mums parodo, kad žmogus nuo senų laikų buvo gyvulių medžiotojas. Egiptiečiai savo skulptūromis atskleidžia, kokie buvo ir kaip atrodė jų dievai. Atkastame Pompėjos mieste matome, koks buvo Romos imperijos diduomenės gyvenimas. Labiausiai nuskriausta liko muzika, šokis ir daina.

Apie muziką žinome iš rastų egiptiečių ir graikų piešinių. Juose matome, kad senovėje buvo naudojami muzikos instrumentai. Muzika labai svarbią rolę vaidino religinėse ceremonijose ir festivaliuose. Grojančios instrumentu figūros lyg išreiškia šokius. Graikijos civilizacijoje jau 5-ame šimtymetyje prieš Kristų matome paveikslė moterį, grojančią instrumentu kitara, panašia į šių laikų arfą. Bet ar ji ir dainavo, sunku pasakyti. Jeigu ir dainavo, tai dainų melodijos nuskrido su vėjais. Juo labiau gilinsimės į senąją istoriją, juo mažiau sužinosime apie garsą. Pasiėdę po senąją Mezopotamiją, Egiptą, Palestiną, Graikiją, nerasime tokių muzikinių užrašų, iš kurių būtų galima atkurti muzikinius garsus.

Žmogaus daina ir jo balsas yra du neatskiriami draugai ir labai patogūs, visada juos nešiojame su savimi. Balsas yra gražus ir nuostabus muzikos instrumentas. Kadangi balsas yra artimas ir patogus, su juo susiduriame kiekvienos dienos slinktyje, todėl daug žmonių yra linkę labiau klausytis vokalinės muzikos negu grynai

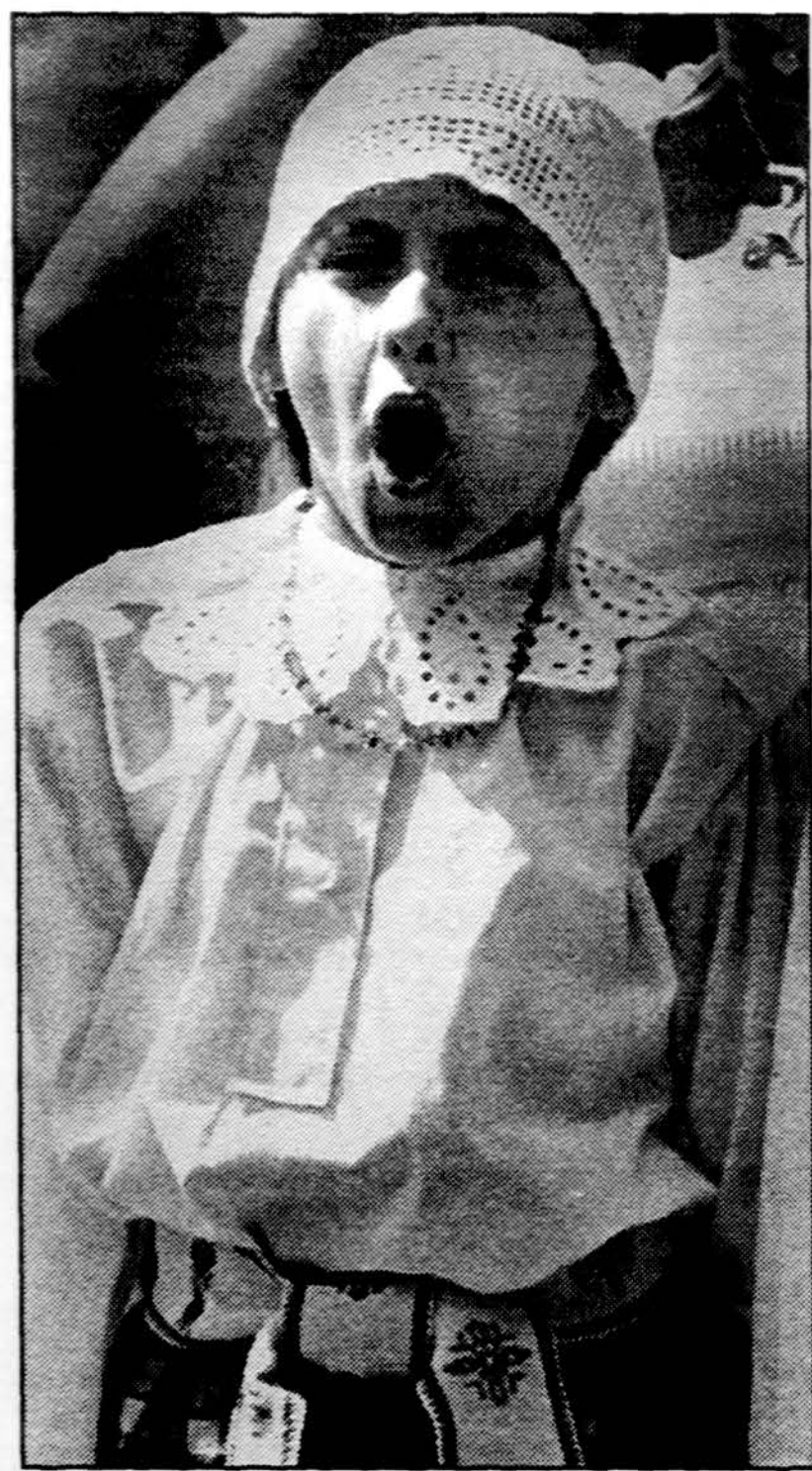
instrumentinės. Liaudies dainos yra visos tautos žmonių dainos. Liaudies dainos, beveik visų tautų žmonių sukurtos, išreiškia jų patį gyvenimo kasdieninius paprastus darbus: vaikų lopšinės, žaidimai, vestuvių, karių, dainų, baladės laiko tėkmėje virtusios tradicinėmis.

Pradžioje buvo dainuojama be instrumentų palydos. Susirinkę keli kaimynai jau dainavo sutartines, vaidino, pokštavo. Vėliau prie liaudies muzikos, susidedančios iš dainos ir šokių, prisidėjo ir instrumentai, dažniausiai specifiskai kiekvienai tautai. Kompozitoriai liaudies žodžiams kūrė melodijas. Joms nereikėjo šlifluoto balso, kaip amerikiečių autorius Henry Van Dyke pasakytų: „Naudok tokį talentą, kokį turi. Miškuose būtų visiškai tylu, jeigu juose čiulbėtų tik tie paukščiai, kurie gieda gražiausiai“.

Graikiškai pradžioje „choras“ reiškė šventųjų šokį, akompanuojant muzikai. Vėliau graikų tragedijose choras, susidėjęs iš keliolikos asmenų, vaidinimo pauzėse, kartu su šokių gestais, išdainuodavo lyrines veikalo vietas, kad dramos eiga būtų labiau išryškinta. Šiandien muzikoje choras jau reiškia grupę įvairių balsų, atliekančių vokalius muzikos kūrinius. Seniau choruose dainuodavo tik vyrai ir berniukai. Tik nuo 17-ojo amžiaus jau į chorus priimamos ir moterys. Dabarties chorai dar skirstomi į vyrų, moterų, vaikų ir mišrius.

Lietuvoje chorinis giedojimas prasidėjo greičiausiai su krikščionyste. Pradžioje giedota lotyniškai, paskui lenkiškai, XIX-tojo šimtmečio pabaigoje ima dominuoti jau lietuviškas giedojimas. Labiau pajėgūs chorai jau ne vien tik bažnyčiose gieda, bet ima įsijungti ir į įvairias tautines šventes. Nepriklausomais laikais, be bažnytinių chorų susiorganizavo operos, gausių organizacijų, universitetų, seminarijų, gimnazijų, pradžios mokyklų chorai. Šiems chorams augant ir tobulėjant, rengiamos plataus masto dainų šventės.

Nepriklausomoje Lietuvoje kompozitoriaus Juozo Žilevičiaus iniciatyva susidaręs komitetas 1924 m. surengė pirmąją Dainų šventę. Man pirmą Dainų šventę teko matyti ir klausyti 1946 m. Vokietijoje, Wuerzburg stovykloje, į kurią atvyko iš apylinkės lietuvių stovyklų chorai. Lankantis

Joninės-2003.

J. Kuprio nuotr.

Žmogaus daina ir jo balsas yra du neatskiriami draugai ir labai patogūs, visada juos nešiojame su savimi.

Lietuvoje, kai šios šventės nuotrauką parodžiau kompozitoriui Jurgiui Gaizauskui, jis negalėjo patikėti, kad tuoj po karo galėjo suorganizuoti tokią šventę, ir dar nustebo, kad choristai buvo su tautiniais rūbais.

Liaudies dainų melodijos, taip dažnai besikartojančios, turi būti gražios ir nenuobodžios. Nors mums patiems jos yra mielos ir gražios, tačiau svetimtautis, klausydamas dainos ir nesuprasdamas žodžių, gali labai nuobodžiauti.

Liaudies dainos yra perduodamos be natų, jų autoriai yra dažniausiai nežinomi. Liaudies

Nukelta į 8 psl.

„Dainavos“ ansamblis 1947 metais Hanau stovykloje. Dirigentas — muz. Bronius Jonušas (stovi pirmoje eil. viduryje)

Išganingi Viktoro Petravičiaus regėjimai

VIDA MAŽRIMIENĖ

Tarp autoriaus jutimų, žinojimų ir jų realizuotų vizijų niekas neįsiterpė: nerėgėti įrankių buvimo pėdsakų, technikos, meistrystės, amato žymių. Kažkokios nepažabotos, gaivalingos jėgos iškelia nematytas formas ir netikėtais junginiais sustingdo prieš mūsų akis, – taip savo susitikimą su V. Petravičiaus paveiksiais, kadaise aprašė Tomas Sakalauskas. Kaune atidarytoje Viktoro Petravičiaus jubiliejinėje kūrybos parodoje A. Žmuidzinavičiaus rinkinių ir kūrinių muziejuje, tų išpūdžių dar daugiau. Juodosios gulbės sparnu driekiasi iliustracijų ciklas liaudies pasakai *Gulbė karaliaus pati*, *Marti iš jaujos*, ritmiškai žengia trimituojantys bernai, barokišku linijų dvelksmu siaučia Freiburg estampų vėjas, dramatiškais kampais atsiveria „Maro“ ciklas. Vėliau, įgavę naujos jėgos, jie skamba J. S. Bach fugų akordais, atverdami vis naujus ir naujus dailininko vizijų puslapius.

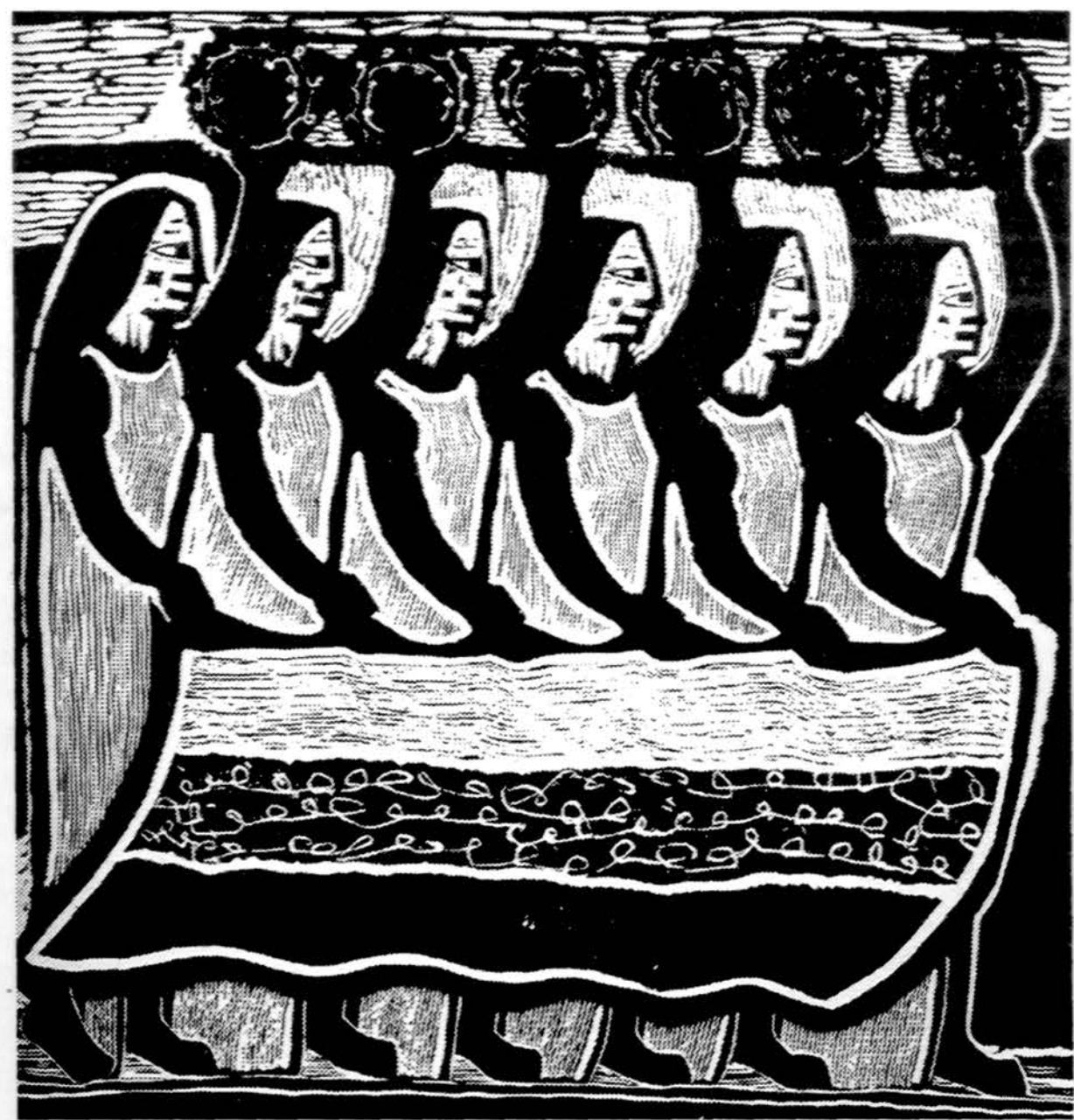
Ir nežinai, ko daugiau tose išvalgose – autoriaus biografijos, senųjų civilizacijų atgarsių, biblijinės išminties, archajinių kultūrų dvelksmo ar motinos maldos žodžių, dūzgiant verpimo rateliui.

Žvelgia iš savo raizinių Petravičius tarsi lietuviško kaimo dievdarbys, ką tik Rūpintojėlį išdrožęs, žvelgia lyg liaudies raizinių meistras Jonas Steponkus, į vieną, padūmavusį pirkioje raizinį visas godas ir rūpesčius suguldęs. Lyg Botičelio Venera per visą jo kūrybą keliauja moteris – neidealizuota, šilkais nerėdyta, sodžiaus mergelės pavidalu, vaikus apglėbusios motinos ar maudulės Michigan ežero pakrašty įvaizdžiu. Vien kontūrais ar ryškesne plokštuma nužymėta, vienu kitu štrichu charakterizuota. Keliauja tos figūros iš vieno lakšto į kitą, atverdamos V. Petravičiaus kūrybos Parnaso platybes. Emigracijos toliuose, Union Pier iš naujo skleidžiasi dailininko siela. Nusimetusi juodai baltą skraistę, grafika neriasi iš įprastų formų, žvelgia Šartro katedros vitražų akimis, plėtojasi ciklais, dailininko jausenų dienoraščiais. Raižo jis impulsyviai, vos tilpdamas į nematuotas erdves, spausdindamas savo kūrinius persiėsiame popieriuje, spalvindamas aliejiniais dažais. „Fantastinėse gamtos ir architektūros vizijose piešė liaudiškas lietuviško sodžiaus varpines ir gotikinę Zapyškio bažnyčią, Eifelio bokštą ir Ko-

liziejų, o Union Pier sodybą pavertė rojaus žemeje įvaizdžiu“, – rašo monografijos *Viktoras Petravičius* autorė Ingrida Korsakaitė. Ir nesuganyt menininko gaivališkos minčių tėkmės, dialogų su pačiu savimi ir visu pasauliu... Figūrose ir gamtos motyvuose ištirpusių, braidžiojančių skaidriuose Giotto freskų koloristiniuose deriniuose. Kas vedžioja dailininko ranką? Kas laiko jį prigimtinio talento glebyje ir skatina tarsi Shagall ar Pirosmari dar vis lekioti vaikystės danguje?... „Aš neseku niekuo, aš esu Petravičius“, – porina dailininkas, nuolat pridurdamas, kad tikrą meną sukursi sekdamas tik pats save...

Trejoje Kauno muziejaus salėje nusidriekusi dailininko kūrinių ekspozicijoje magia įsitikinti, ar tai tiesa. Ankstyvoji V. Petravičiaus kūryba alsuoja liaudies meno tradicijų klodais, archajine lietuvių gyvenimo būtimi. Atidžiau pažvelgęs *Gulbėje* išvys prancūzišką „Art Deco“ būdingas ornamentines detales, secesinį bangavimą, vėlesnėje kūryboje – ekspresionistinį išraiškų derinį, egiptietiškus reljefų ritmikais aidą. Amerikietiškoje kūryboje dvelktelti pikantiškas „Trijų muzikantų“ vėjas, šmėsteli akmeninių Velykų salos skulptūrų šešėlis. Tačiau tai tik paviršinis išpūdis, momento iliuzija. Kuo labiau gilini, tuo aiškiau matai, jog visas šis motyvų ir išraiškų lydinys, meninė visuma „jaugusi į kraują kartu su gimtinės aplinkuma“, išlieka lietuviška. Traukianti savo gravitacija, baltų ir antikinės mitologijos gelmėmis, sakraliniais krikščioniškojo pasaulio regėjimais. Petravičiui nebuvo reikalingi meno autoritetai, perkeldamas jų vardus į savo lakštus, regis, atidavė jiems pagarbą ir liko savim... Švarus ir nepalietas, lyg atoki Ilgio ežero pakrantė...

Dešimtys grafikų, tapytojų, skulptorių, tekstilinių čia, Lietuvoje, ir už Atlanto, bus įkvėpti V. Petravičiaus fenomeno. Jo pavyzdžio dėka liaudiškos jausenos neišnyko stagnacijos laikais Albinos Makūnaitės, Aldonos Skirutytės, Petro Repšio grafikoje, neišklydo madų skersvėjuose jaunų kūrėjų – Viktorijos Daniliauskaitės, Kęstutis Vasiliūno, Robertos Vaigeltaitės darbuose. Petravičius pirmas pastebėjo Magdalenos Birutės Stančūnienės komponavimo gabumus,

Viktoras Petravičius. „Moterys su vainikais“. 1983 m.

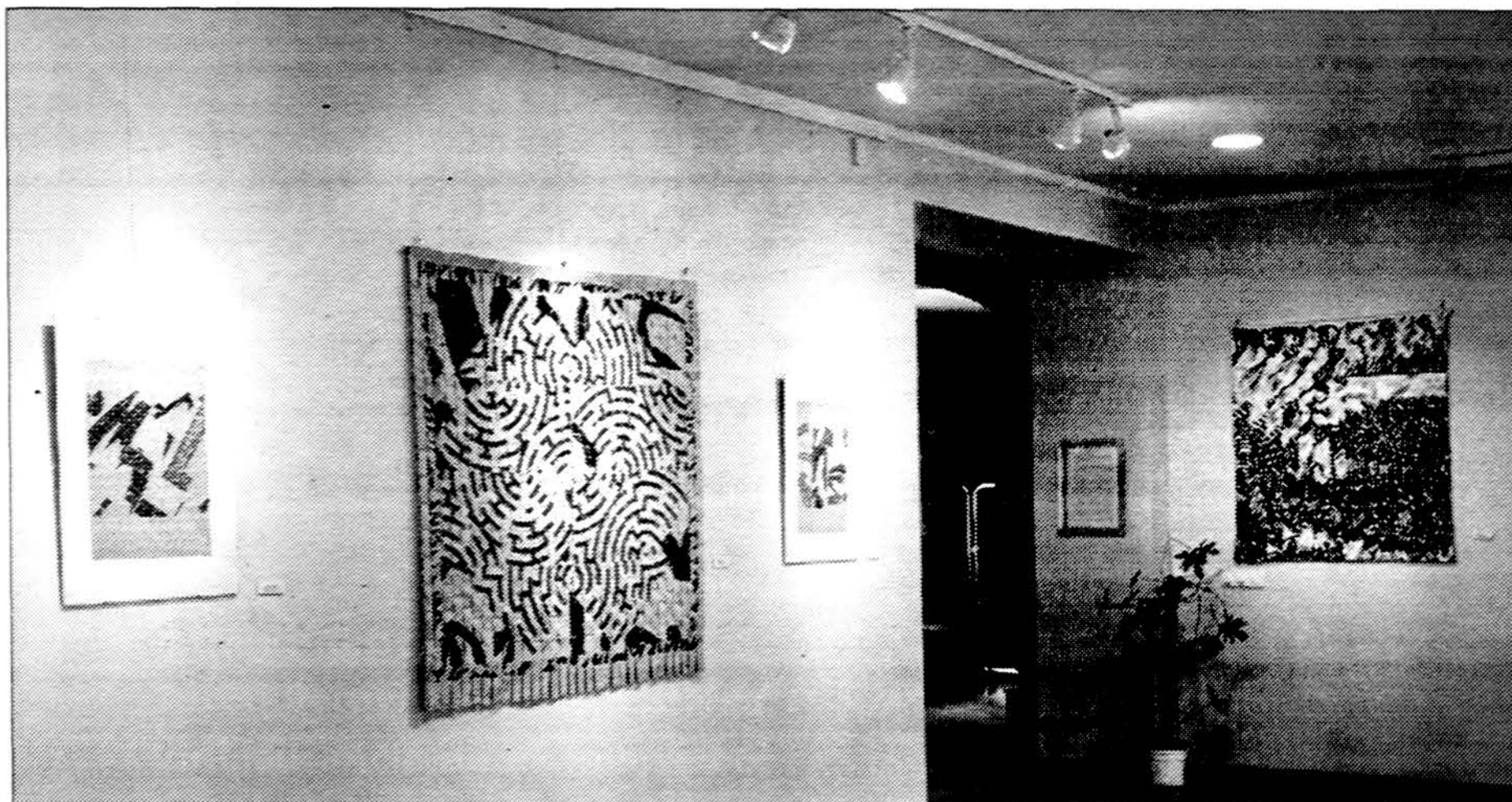
Petravičiui nebuvo reikalingi meno autoritetai, perkeldamas jų vardus į savo lakštus, regis, atidavė jiems pagarbą ir liko savim... Švarus ir nepalietas, lyg atoki Ilgio ežero pakrantė...

Viktoras Petravičius. „Išganinga malonė“. 1936 m.

Klostuota tapyba

Lietuvoje — žymaus prancūzų menininko Philippe Guesdon tekstiliška tapyba

Janinos Monkutės - Marks muziejuje
balandžio 14 - birželio 4 dienomis veikė
žymaus prancūzų menininko Philippe
Guesdon paroda „Klostuota tapyba“.

Svečiuodamasis Lietuvoje Philippe Guesdon besidominčius kėdainiečius ir svečius nuoširdžiai supažindino su savo kūryba, atskleidė jos ištakas, filosofinę plotmę. Menininkas vedė seminarus dailės mokytojams ir Janinos Monkutės-Marks muziejaus projekto „Papasakok man savo istoriją“ dalyviams.

Philippe Guesdon prisipažino, kad Lietuvą jis jau anksčiau pažino iš knygų ir televizijos. Gal būt, visai neatsitiktinai prieš porą metų jis susitiko su Janina Monkute-Marks. Menininkė dar labiau paskatino Philippe Guesdon domėtis Lietuva, o ir geras dailininko draugas Odon (Guy Houdouin), 2004m. Janinos Monkutės-Marks privačioje galerijoje surengęs savo darbų parodą, daug pasakojo apie mūsų šalį.

Šį pavasarį, balandžio 14d., toje pačioje galerijoje buvo atidaryta Philippe Guesdon paroda „Klostuota tapyba“.

Retrospektyvinės parodos pavadinimą pasiūlė pats menininkas. Jis, kaip ir daugelis kitų tapytojų, savo kūryboje naudoja drobę, popierių ir dažus, tačiau visi dailininko kūrybos ciklai vienaip ar kitaip: idėja, ištakomis yra susiję su tekstile.

Nėrinų dėžė, kurią Philippe Guesdon šeimai paliko artimieji, visai atsitiktinai pastūmėjo menininką jo kūrybine kryptimi. Anksčiau jis studijavo architektūrą, techninį piešimą, dizainą. Kurį laiką ir dirbo šioje srityje.

Senieji nėriniai tapo dailininko tyrinėjimų analizės objektu. Tapydamas tarpelius, skylutes, tuo pačiu jis išgavo fotografiškai tikslų nėrinio atvaizdą. Ištapytos ertmės ir tuštumas atskleidė nėrinio grožio esmę ir leido prikelti naujam gyvenimui šeimos palikimą. Menininkas savo kūrinuose atskleidė ne tik įdomų istoriškumo aspektą, bet tapo ir tarpininku tarp istorinių laikmečių nuotrupų ir visuomenės.

Dailininko kūrybos ištakos visuomet buvo istorijos paženklininti objektai – šeimos paveldėti nėriniai (ciklas „Nėriniai“, prancūziškai „Dentelles“, 1984 – 1986), vėliau tekstilės muziejuose saugomų įvairių tekstilės atkarpų raštai (ciklas „Atitikimai“, prancūziškai „Concordances“ 2004-2005), žymaus XVI a. vokiečių menininko Albrecht Duerer medžio raižiniai (ciklas „Pasažai“,

prancūziškai „Passages“ 1999-2004).
Pasak Philippe Guesdon nuostabias ertmes šiandieninis žiūrovas pats gali pamatyti žvelgdamas į dangų per medžių šakų tankmę ir taip geriau suprasti jo tapymo būdą.
1991-1993m. Philippe tapo labirintus, išdidintus, neatpažįstamai pakeistus rašto motyvus. Ištapytą labirintą menininkas sukarpo ir iškaišo per tinklą naudojamą pastatų ir lauko skulptūrų apdengimui. Thierry Romagne rašo, „kad menininkas sako jau seniai esąs užsiėmęs tuštuma ... taigi pažiūrėkite į šiuos labirintus pasiskolintus tiek iš primityvių formų, tiek iš video žaidimų, pakrikštytų keistu Cursives pavadinimu. Iš Saussuer mes žinome, kad kalba yra tinklas, užmestas ant realybės (ekstralingvistinės). <...> Guesdon labirintai yra kaip Kuryvai, įmesti įšią ekstratapybinę realybę“.

Cikle „Kuryvai“ jau regime individualios autoriaus technikos užuomazgas, kurios pagrindu kuriami beveik visi darbai pradedant nuo 1999 m. „Pasažai“, „Gretimumai“ ir „Centriniai atvaizdai“.

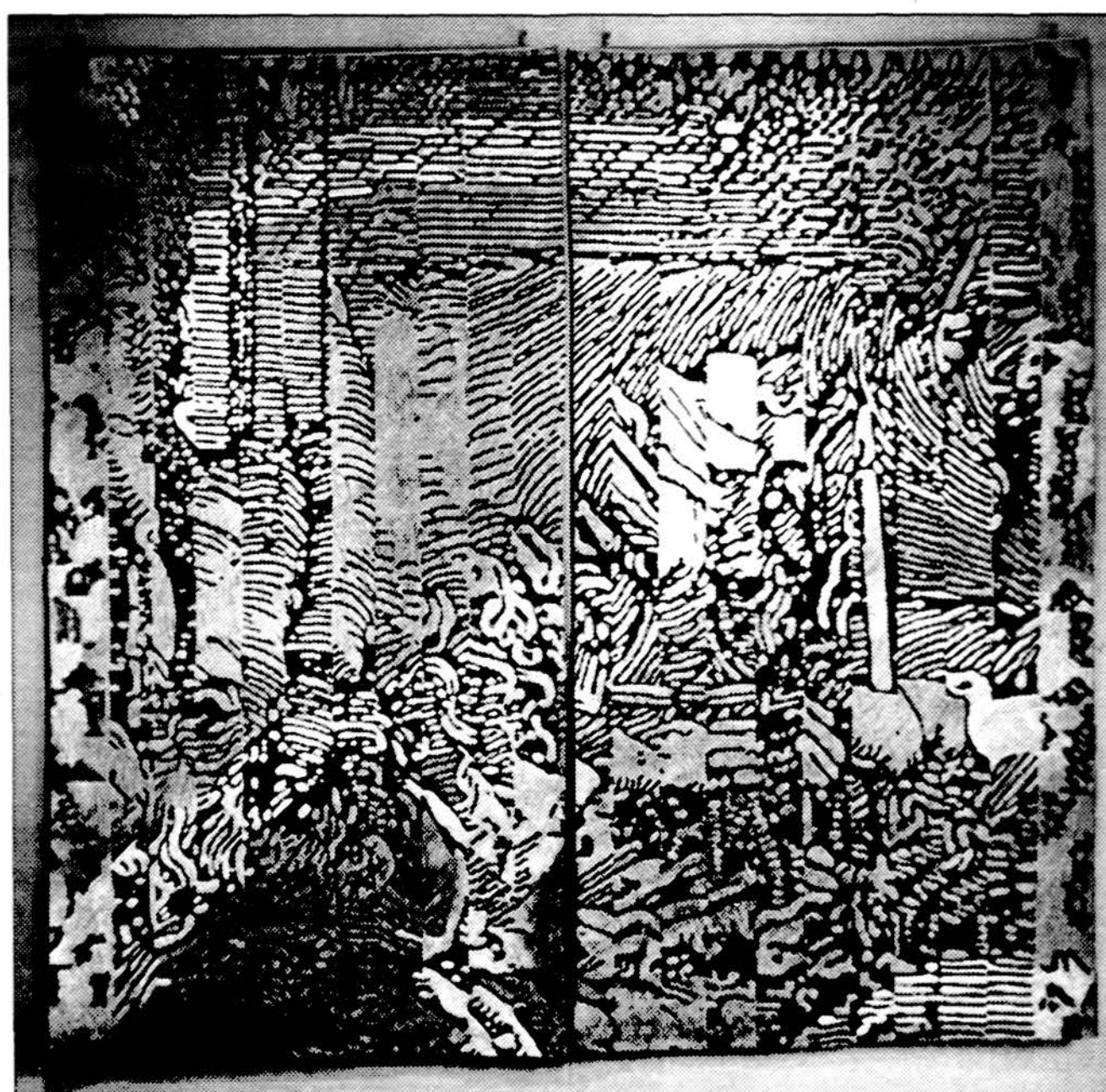
„Pasažų“ ciklas sudaro didžiausią parodoje eksponuojamų kūrinių dalį. Prancūziškos kilmės žodis „pasažas“ (prancūziškai passage – perėjimas) turi nevienareikšmę prasmę. Plačiau: dengtos galerijos tipo praėjimas, jungiantis namus arba gat-

ves; mikrobo arba audinio perskiepimas iš vieno gyvūno kitam arba persėjimas iš vienos terpės į kitą. Guesdon darbų „perkėlimas“ reiškiasi keliomis plotmėmis: vaizdo ir laiko.

Ciklo „Pasažai“ gimimas neatsiejama susijęs su Albrecht Duerer kūryba. Šio žymaus XVI a. vokiečių menininko darbai ne tik įkvepia Philippe Guesdon, bet ir tampa pagrindine ciklo „Pasažai“ (taip pat „Centriniai atvaizdai“ ir „Gretimumai“) kūrybine medžiaga. Menininkas naudoja šio dailininko medžio raižinius, kurių išdidintų kopijų fragmentus sukarpo juostomis, jas atitinkama tvarka lyg klostes perstumdo. Taip sukurta maketą pertapo ant suglamžytos ir specialiai paruoštos drobės. Menininkas, paklaustas, kodėl jis pasirinko būtent Duerer kūrybą, atsako, kad A. Duerer, taip pat kaip ir Rembrant, buvo jo didysis mokytojas. Duerer darbai alsuoja pagarba humaniškumui. Taip pat Philippe išskirtinai žavisi Bach muzika, kurioje, panašiai kaip ir Duerer kūryboje, nepaprastai gerai jau-

čiama konstrukcija, laikomasi jos taisyklių. Geras taisyklių žinojimas suteikia laisvę!

Cia pat Philippe priduria, kad Duerer medžio graviūrose esančios gilios įpjovos kuria ypatingą kontrastą, ritmą. Iš tiesų Duerer paveikslai, slypintys už kiekvieno Philippe kūrinio, neatpažįstamai pasikeičia, tačiau virsdami taktų brūkšnelių jūra jie išsaugo savo konstruktyvumą. Dėl šio naujai atsirandančio ritmo Philippe darbai dvelkia muzikalumu. Čia norisi sugrįžti prie dar vienos žodžio „Pasažas“ reikšmės – greitai atliekamų muzikos garsų grupė, kuri neatsitiktinai peršasi tapatinama su menininko darbais. Tik užmetus akį į menininko sukurta begalinę įvairiausių brūkšnelių raizgalynę, susiduriame su sudėtingo muzikinio kūrinio partitūra, kurioje juostos tampa penklinėmis, brūkšnelių ritmas – natomis ir kitais muzikiniais simboliais. Gal taip menininkas, dëliodamas į klostes Albrecht Duerer sukurta vaizdą, paverčia negirdimu, tačiau nujaučiamu garsu, šiuolaikiškai vizualizuojančiu XVI a. dviasį? Philippe Guesdon siūlo savitą meninę

Philippe Guesdon „Sequences textiles“.

kalbą, kurios dėka sukuriame neturintys nei pradžios, nei pabaigos kūriniai, kurių esmė tampa ritmas, erdvė, menamas judėjimas.

Pabaigai norėtusi grįžti prie menininko viešnagės Lietuvoje, Kėdainiuose. Philippe Guesdon kartu su savo žmona Anne-Marie lankėsi M. K. Čiurlionio muziejuje, Kauno Dailės institute, Trakuose, Vilniuje, Kėdainių dailės mokykloje, Paberžėje. Menininką sužavėjo pagarba tradicijai, senajai Lietuvos kultūrai. Visa tai ypač atsispindi ir įvairių dailininkų, ir vaikų kūriniuose bei paprastame bendravime su žmonėmis.

Philippe Guesdon taip pat yra geras pedagogas (studijuodamas igijo pedagoginį agrégé laipsnį), todėl gali palyginti Prancūzijos ir Lietuvos meninių mokinių ugdymą. Jis teigia, kad Lietuvoje mokiniai gauna tvirtus akademinis dailės pagrindus, kuriuos vėliau galės pritaikyti kurdami šiuolaikinį meną. Prancūzijoje tam yra skiriamas nepakankamas dėmesys. Vaikai ten labiau skatinami iš-

reikšti tai ką jie jaučia ir kaip jaučia.

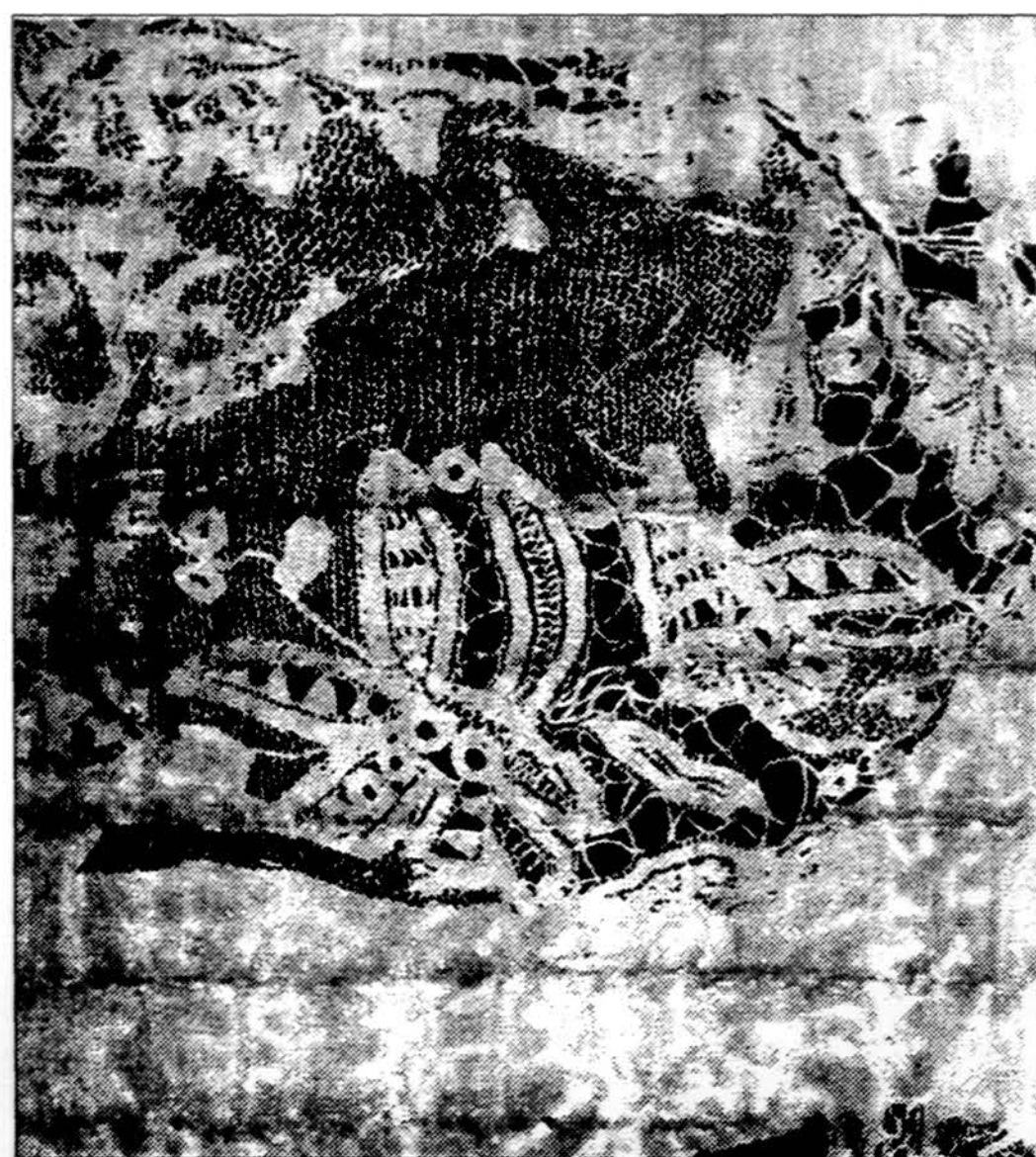
Dailininkas taip pat džiaugėsi Lietuvos vaikų noru kurti, mokėjimu sutelkti dėmesį. Projekto „Papasakok man savo istoriją“ dalyviai – vaikai didžiavosi galėję pamėginti kurti įdomia Philippe Guesdon technika.

Į savo tėvynę Philippe Guesdon išvyko labai pakylėtas. Jis teigė, kad ši kelionė jam buvo nepaprastai reikšminga. Menininkas yra įsitikinęs, kad dabar jo kūryba neišvengiamai kis: „Ta magija, kurios aš tikėjau Lietuvoje, iš tiesų egzistuoja“, sakė žymus prancūzų dailininkas Philippe Guesdon.

Už Philippe Guesdon parodos Kėdainiuose surengimą, jo viešnagę ir seminarus ypač dėkojame Janinos Monkutės-Marks paramos fondui, taip pat Lietuvos kultūros ministerijai bei Kėdainių rajono savivaldybei.

Giedrė Valtaitė

Janinos Monkutės-Marks
muziejaus kuratorė

Philippe Guesdon „Sequences textiles“.

JUSTINAS JASĖNAS

Laikas nebelaukia jau mūsų
Pavėlavus delčia tik nerimsta
Skauduliai sužydėję užgeso
Tilsta ramybė širdies pakrašty

Dievišką vakarą paslaptys veriasi
Taip tikra ir gera lyg ką tik
Pėdas paliksim be javų ir be ašarų
Žodžiai nuovargio jaudulį sergi

Kasdienybė paliečia stygas
Užmirštieji akordai atgyja
Tik dabar vienąkart nedrąsiai
Paukštis džiugėsio giesmę išlieja

Sodą ramuma ir gyvybė apgaubia
Vien gyvenimas čia viešpataus
Mes išeisim laiko keliais
Belaikių žvaigždžių pasitikti

* * *

Šiandien gyvenimą švenčiu
Kuris rytoj žadėjo pasibaigti
Taip tyliai tyliai kapsi
Beržų sula po langu

O šventė šurmulinga tęsiasi
Lyg nieks pro šalį nepraėjo
Dar žydi takas iš vaikystės
Ir dvelkia vakaro gaiva

Isismarkavęs siautulys nerimsta
Ir užmaršty nutolsta žingsniai
Kaip ir pavasaris toks įprastas
Su žaluma gyvybės potėpiais.

Lakštingalos pailę tylą
Jau viskas įpusėjo
Dabar tik pasitikt reikėtų
Ateinantį ūksmingą nerimą

Nekreipkim dėmesio per daug
Gyvenimas tradiciškai išsenka
Tik vienąkart reikės išeit
Nevėžio krantine į tolį

* * *

Dar ne ruduo
Tik anksti pavargusi diena
Nežydinčios obels daina
Ir dilgėlių raudos

Dar ne ruduo
Tik nebaigtas smuikų koncertas
Jonvabalio tylus beldimas
Kupolių naktį per sapną

Dar ne saulėlydis
Tik sudiržusių rankų malda
Ir liepų žiedų svaigulys
Po ryto pjūties

Aiktelejimu įvertinta lyrika

PRANAS VISVYDAS

Kalbėti apie poeziją visad malonu, juo labiau apie jauno poeto pirmąjį rinkinį. Žinoma, jei tas rinkinys padvelkia naujumu. Neseniai tokį išleido „Tyto alba“ Vilniuje – Pauliaus Norvilos *Septyni metų laikai*. Viršelio apdaila – Linos Bastienės.

Paulius Norvila, kaip rašoma aplanke, studijuoja Kauno Vytauto Didžiojo universitete. Taigi studentas. Ir jam, debutantui, žymaus poeto Tomo Venclovos pagyrimas knygos viršelyje – „Talentas negincijamas. Dėl kai kurių eilučių tiesiog aiktleidavau“ – yra neeilinė paspartis. Juozas Erlickas irgi priduria: „Man čia viskas gražu.“

Eilučių, sukeliančių aiktelejimą, *Septyniuose metų laikuose* yra tiek, jog skaitydamas bijai apsikrėsti šios nuostabos jaustukais. Vien knygos pavadinimas peržengia įprastos nuovokos ribas – kodėl septyni, o ne keturi metų laikai? Tekstą perskaitęs, taip ir neišlukštenau. Čia, matyt, vadovaujamasi tuo, kad septyni žmonijoje yra magiškas skaičius. Kad ir Shakespeare „Seven ages of man“. O gal vado-

vaujamasi ta pačia aritmetika, kurią autorius dėsto dviejų dalių eilėraščio „sintezė“ pabaigoje: „mes sekudės trumpas vidury, /tu ir aš, aš ir tu – keturi“.

Stebina sklandžiai judri klasikinė eilėdara, gajai vaizduotė, žaismingas skandavimas, daugiausia anapestais. Rimai, kad ir šiuolaikiškai daug kur netikslūs, sveikai palaiko eilučių melodiką.

Kalba nepretenzinga. Vis norisi skaityti balsiai, per daug nekreipiant dėmesio į reikšmę. Svarbu, kad intonuoti vaizdiniai sužavi ir išlaisko dėmesį. Štai pradžia eilėraščio „per daug“:

o kartais manęs čia per daug.
ateinu nesibeldęs, nekviestas
ir prašau, kad įleistų, prašau,
bet negirdi manęs tavo miestas,
užsikales sapnais langines.

Pacituosiu kai ką iš eilėraščio „nendres“. Pradžia lyg ir primena Byron „She walks in beauty“, o toliau jautriai pinamos veiksmažodžio „dalinti“ prasmės. Būtent: „ji vaikšto tyliai, be klaidų, / grakšti ir paprasta, sakytum, / bet kas iš to, jei ten ne tu, // bet kas iš to, jeigu nelygiai / mes padalinom tai, ko neturėjom, / mes padalinom vienas kitą. / taip kaip pa-

vasaris dalina vėją, / taip kaip ruduo dalina gelsvą rytą, / taip kaip laiškai dalina žmones / į tuos, kur

gauna, tuos, kur rašo, / o akmenys dalinas paskutinį vyno lašą.“

Retai mane paveikia šitokie litaniški sueiliavimai, bet „nendres“ viską subtiliai sulydo susvetimėjimo pojūtis. Apkritai, Norvilos rinkinyje logikai paliktas antraeilis vaidmuo. Įvaizdžius, tropus, idėjas rikiuoja minorinė jausena ir estetinis „menas menui“ principas. Priešpriešų, oksimoronų, kartojimų, paradoksų, abejonių bei netikrybės čia yra tiek, kiek dažno jauno avangardinio lietuvių poeto repertuare. Tokia mūsų epochos dvasinė atmosfera. Džiugu, kad nėra pabodusio cinizmo, ir gera, kad P. Norvila savo lyrines paslaptis išreiškia perdėm įtaigiu stiliumi. Aiškiai! Jo stiprybė – vaiskumas. Imkime eilėraščio „praktika“ – įžangą:

„čia kartais viskas sustoja, / nelyg užsikirtus gaidukui, / ir laikrodis pameta laiką, / ir paukščiai pameta rūką“.

Argi tai nėra padėtis, praktiškai išgyvenama daug kur?

Viktoras Petravičius

Atkelta iš 5 psl.

skatino nenutolti nuo lietuviškų tradicijų. Ir skleidėsi šios dailininkės kūryba deivės Lazdonos kraičių skrynios turtais, Austėjos drobių raštais iškaišyta. Kaip ir Vytauto Igno, gimtosios Žemaitijos prisiminimais maitintos, didžiųjų kunigaikščių garbe vainikuotos. Ar ne Petravičiaus asmenybės sužadintos gimė poetų Julijos Švabaitės, Kazio Bradūno eilės? Neišmatuojama V. Petravičiaus kūrybos palikimo reikšmė Lietuvos dailės istorijai ir išeivijos menininkų pasaulejautai.

Jubiliejinė kūrybos paroda Kaune žiūrovus traukė prieškarinio laikotarpio „aukso“ fondu iš Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės ir Lietuvos dailės muziejų rinkinių, privatiomis vėlyvosios kūrybos kolekcijomis. A. Kezio dokumentinis filmas bei Jūratės Leikaitės multiplikacinė juosta pagal V. Petravičiaus iliustracijas *Marti iš jaujos*, vėrė naujus dailininko gyvenimo ir kūrybos puslapius. Berniukų choro „Varpelis“ dalyviai skaidrino sielas pakiliu dainavimu, visus V. Petravičiaus jubiliejaus minėjimo dalyvius sveikino Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus direktorius Osvaldas Daugelis. Žmonių šurmulyje matėsi garbus amžiaus V. Petravičiaus mokiny, jaunosios menininkų kartos ugdytojas Zenonas Varnauskas. Mintimis apie dailininką pasidalino rašytojas T. Sakalauskas, V. Petravičiaus giminaitė Marija Jankauskienė, nuotaikingai improvizavo dai-

lininko kūrybos temomis maestro Giedrius Kuprevičius, skambėjo Julijos Švabaitės eilės. Muzikologo Edmundo Gedgaudo prisiminimus skaitė Viktoras Chuanas Spitrys. Muzikologas Floridoje gyvenančios sesers (beje, Petravičiaus mokinės) paskatintas, 1983 m. lankėsi Union Pier. Neišdildomos, vertos plunksnos, susitikimo akimirkos. Skleidžiasi gyvatinga kūrėjo asmenybė, regis, girdėt, kaip vaikšto pats Maestro. Toks didis ir kartu paprastas, šakotas, lyg ažuolas savo regėjimų prerijose, išsaugojęs Lietuvą Michigan platybėse. „Aldona Petravičienė kviečia pietų. Vėliau gurkšnojame kavą su konjaku. Klausomės spalvingų pasakojimų apie jaunystės nuotykius Kaune, Paryžiuje, Italijoje. Dailininko žodynas kaimiškai sodrus, intonacijos tapybiškai raiškios. Paveikslai ir skulptūros aplinkui ima skambėti naujais obertonais. Skambiname mano seseriai į Floridą. Kalbamės su ja pakaitom. Sesuo džiaugiasi, o drauge man pavydi: 'Ar nesakiau – čia nėra kitos tokios vietos, nėra kito tokio žmogaus'...“

Teskamba dainos

Atkelta iš 4 psl.

dainos dainuojamos visose tautose. Eidama iš lūpų į lūpas, iš kartos į kitą kartą, liaudies daina keičiasi: kartais ji pataisoma ir papildoma, kartais sutrumpinama. Šie pasikeitimai priklauso nuo daugelio priežasčių – užmiršimo, žodžių nesupratimo. Dažnai norima pritaikyti dainą vietoj ir laiko aplinkybėms, dėl to atsiranda dainos atmainos. Kai kurių poetų kūriniams sukomponuota melodija yra taip žmonių pamėgstama, kad tampa liaudies daina. Geras pavyzdys yra kartą skaitytas prisiminimas (nepamenu kieno), kai poetas Maironis su kompozitoriumi Naujaliu vaikščiodavo Nemuno pakrante. Du studentai juos stebėjo ir jiems labai knietėjo sužinoti, apie ką juodu kalbasi. Įsidrąsinę jie Naujaliai paklausė. Šis atsakė: „Jis patyli, o aš paklausau“. Ir kaip žinome, šių dviejų „dueto“ buvo sukurta visų žinoma ir mėgstama „Lietuva brangi“.

John Meier išvystė teoriją, kad liaudies daina yra ne kas kita, kaip literatūrinės poetų dainos, dainuojamos pačios liaudies. Didelį paskatinimą liaudies dainai davė vokiečių filosofas ir rašytojas Johann Gottfried Herder, išleidęs 1779 m. įvairių tautų liaudies dainų rinkinį. Jo liaudies dainos išaukštinimas privertė jos daugiau nebeniekinėti, prisiminus, kaip Kristijonas Donelaitis liaudies dainas pavadino „kiaulišku bliovimu“. (*Lietuvių enciklopedija*. 1954 m. Boston).

Liaudies dainai daug reikšmės turėjo tautinis atgimimas. Atsigavusios tautos iš svetimų okupacijų, pradėjo domėtis ir ieškoti savo praeities. Dainomis pradėta ne tik do-

mėtis, bet ir didžiuliotis. Didelio masto dainų šventėmis labiausiai pasižymi Baltijos valstybės: Estija, Latvija ir Lietuva. Daug teko dalyvauti tautinėse Dainų šventėse, pradedant Vokietija, tęsiant Amerika nuo 1956 m. iki 1991 m. Lietuvai vėl atgavus nepriklausomybę dalyvavau 1994 ir 1998 m. Dainų šventėse. Stebėjau chorų eisenas nuo katedros iki Vingio parko. Kiekvienas choras dėvėjo skirtingus rūbus. Kokių ten teko matyti, sunku pasakyti: labai prabangių, skoningai gražių ir ne taip gražių, vienos choristės su tautiniais rūbais, kitos tik tautinio rūbo akcentu. Čikagiškės dėvėjo gražius tautinius rūbus. Vingio parke nesusirinko tiek daug žiūrovų, kiek tikėjaisi matyti. Programa labai ilga. Kas keisčiausia, kad padainavus dainą, ne tiek ploja klausytojai, kiek patys dainininkai ploja sau. Ir vis šaukia – pakartoti. Pradžioje buvo įdomu, bet vėliau pradėjo įkyrėti. Kartojamos dainos sukurtos kompozitorių, daugiausia jaunimui. Dauguma jų muzikos atžvilgiu nebuvo vertos kartojimo. Choristai juda, kruta į visas puses, nesvarbu, ką dainuoja. Teko stebėti publiką, kuri nelabai atidžiai klausėsi dainavimo, bet šnekučiavosi, kitas skaitė laikraštį, kaimynė rašė laišką, kurį prašė parvežti į Čikagą.

Nors Amerikoje mūsų Dainų šventės, palyginus su Lietuvos, yra daug mažesnės apimties, mes rimčiau į jas žiūrime, kaip į tautinės kultūros reiškinį. Nesvarbu, kokias teko matyti Dainų šventes, visos jos paliko įspūdį. Anot anglų rašytojo Charles Lamb, – „liaudies daina yra tautos sielos paveikslas“.